

1

Ти залюбиш мене в моєму ліжку й підеш. Так ми зустрічаємося. Це теж називається коханням. Я прикрию мокре простирадло й залишу бодай якусь твою присутність побіля себе. Коли ти прийдеш наступного разу — складно знати. Я не знаю — та, можливо, хотіла б цього. І того, поки був зі мною в ліжку, теж хотіла. Але ти в іншому просторі, сповненому побутовим гамором або кабінетною відчуженістю.

Вулиця Сіверянська, 3: дерев'яний паркан, дерев'яні ворота, коло них дерев'яна комора. На стовпі біля хвіртки табличка з твоїм прізвищем. Серед двору — будинок, далі — сад. Од хвіртки до парадного ходу веде доріжка, обсаджена двома стінками якоїсь декоративної підстриженої рослини. Це — твоя (родинна) територія, до якої я нітрохи не причетна.

Не не любиш, а не можеш: твоя дружина знає про наш зв'язок і вимагає лишитися з нею. Не йдеться про вибір «так чи ні», коли є старша за тебе на рік дружина, що ладна мене вбити (вона погрожувала), і четверо дітей, ще малих, ще залежних від тебе і твоїх (хоч якихось) статків.

Твоя дружина зізналася, що й досі кохає (у неї — шельмівські сірі очі, у неї — підстрижене темне волосся, у неї — постава впевненої в собі жінки). А ти розповів мені — в розпачі (плакав), бо був певен, що ніякої жіночої любові в неї вже нема. Принаймні тобі йшлося саме про це.

(Така твоя щирість зі мною, навіть якщо нестерпно болить. Чи це не одна з причин, які зв'язують нас назавше?)

Колись ти найбільше цінував дружні стосунки між тобою і нею (вашу духовну єдність). Колись, як дружина була коханою, ти зневажав шлюби, де разом живуть тільки за інерцією. Коли ти комусь говорив про радість від зустрічі з дружиною, на це дивувались, а ти дивувався їхньому дивуванню. Спостерігав за чужим родинним життям, і тобі ставало сумно: брак кохання, задоволення одне одним, брак гармонії духовних інтересів. Цікаво, чи усвідомлюєш ти, чого наразі вам (тобі й дружині) бракує?

Ти думаєш, що я все розумію. І я розумію, тому пропоную стати чужими: твоя дружина розмовляла з моїми матір'ю і сестрою (моєю хворою матір'ю і моєю вкрай правильною сестрою). Була переконана, що вони вплинуть. І вони так само були переконані, що вплинуть.

Я роблю кострубаті спроби позбутися тебе — і не позбуваюсь.

Ти відчуваєшся винним увесь час — і нестерпно (втомлений, хворий, розбитий). Я відчуваюся не ліпше й мовчу якесь століття, хоча насправду це кілька серпневих тижнів (втомлена, хвора, розбита).

У тебе — конфлікт між обов'язком і почуттями. У мене... А хіба в мене є якісь конфлікти? Я молодша за тебе на шістнадцять років і незаміжня. Я доглядаю за шістьма молодшими дітьми й вимученою злиденним життям матір'ю. Я, врешті-решт, жінка, яку ненавидить уся твоя рідня. Так, а хіба в мене є якісь конфлікти?..

До речі, про теперішній твій конфлікт ми свого часу говорили, не уявляючи, що він буде насправду твоїм. Я про виставу «Вогні Іванової ночі» за Завдерманом, яку гастрольні актори показували в місцевому домі театру.

Ми побачилися з тобою в ложі. Ти поступився місцем одній із жінок, а сам увесь час стояв. Я стояла так само. Ми мали змогу

чи не вперше бути отак-от поруч, не помічаючи інших людей, далеких і не цікавих нам. Час від часу обмінювалися словами. І в мене було відчуття, що наближаю тебе до себе. (Наразі міркую, чи не мав ти тоді відчуття, що наближаєш до себе мене?)

Те, що відбувалося на сцені, вже не інтригувало. Спостерігала лише, як ти реагуєш: героїня, закохана в нареченого своєї зведеної сестри, мусить відмовитися від нього на користь честі й обов'язку перед батьками та сестрою. Тобі неприємна така розв'язка. Ти не приховуєш свого розчарування. А по завершенню вистави кажеш, що кінцівка мала би бути іншою: героїні варто було знехтувати своїми обов'язками й піти з ним. Я не знала, що відповісти, бо, навіть наближаючи тебе, погодитися в ту мить із таким твердженням не могла.

Попри те, що переконуєш дружину в неіснуванні нас, ти плануєш чергове побачення й розмову, аби пояснити, що кинути родину та виїхати зі мною з Чернігова забракло сил. Я думаю про чергові докори сумління: кинути родину та виїхати зі мною з Чернігова в тебе забракне сил. (Я знаю про це, я знала про це.)

Пригадую, на одній із зустрічей ти спитав, чи хочу виїхати з Чернігова просто завтра, так, як стоїмо. Засміялася. Іншої реакції на твої слова не могло бути. Щоправда, її ти й не очікував. Зболено подивився. Угамувалась. Запитала, куди саме поїдемо. Ти був налаштований доволі серйозно (мене це трохи злякало), відтак відповів: байдуже куди, щоб лише вдох. (Це така твоя безпросвітна мрія — мати мене поруч і не задихатися в тих умовах, що склалися. Мати мене поруч, аби писати і бути здоровим. Мати мене поруч, аби бути.)

Я усвідомлювала неможливість цієї навіженої ідеї, бо знала, з якими складнощами, через політичну неблагонадійність і поліцейний нагляд (жандарми й досі не позбавляють тебе своєї опіки, надовго прив'язуючи до певного місця та забороняючи

всяку працю, крім фізичної, до якої ти не здатний), ти влаштувався на службу. Зрештою, з не меншими складнощами на посаді в статбюро опинилась і я. (Це правда, що в Чернігові статистичне бюро було чи не єдиним притулком для неблагонадійної інтелігенції та неавторитетного на ті часи жіноцтва.)

Для початку ми вирішили підшукати надійну місцину, а потім здійснити нереальний план. Але твій знайомий із Єкатеринодара — той, хто мав допомогти з надійною місциною, — насправді виявився на лікуванні в Німеччині й аніскільки не допоміг, а незабаром помер. Хоча ти був переконаний, що станеться саме так, як задунав.

А далі... Далі — перспектива нашого спільного життя майже не обговорюватиметься. І я по-рабськи миритимуся з цим.

Мені доводиться бути чемною і змушувати себе не бачити в тобі порожнечі. Утім, я її бачу — темну, аж діймає. При цьому зичу тобі щастя поза мною. Ти хочеш обійняти, мовляв, ніякого щастя поза тобою. Але обійми наразі недоступні, відтак — апатія і тупий біль, що посилюється, коли думаєш про мене. Твоє існування — суцільна рана, і ти цього не приховуєш: не говориш, не пишеш, не живеш. Принаймні, саме це повідомляєш чи не щоденно. Мене діймають твої хвилювання твоя невігояна спрага в мені: якщо я тобі необхідна — я буду, і я не висловлюватиму жодних жалів.

2

Ми удвох. Ти зрідка, як нині, у моєму ліжку. Хоча це аж занадто зрідка: у нас майже немає можливості на тілесну самоту. Єдине — нетривалі сходини, приміром, на Болдиній горі або на цвинтарі в Березках. Чекаю я, часом — ти чекаєш. І так віками.

Мене розпирає на ніжність, якщо ти помітив. Ми не бачились одне в одному нескінченно, тому отримуєш надмір цієї надтої жіночої солодкості й невинуватої нав'язливості. Я пеститиму твоє тіло; попри помітну фізичну втому — ти нерухливий, і ця непорушність викликає в мені відразу агресію.

Своїм приємним, наче трохи надтріснутим, тихим голосом називаєш мене дитинкою. Гаразд, я — дитинка, нехай ти будеш певен у своїх батьківських спроможностях. Проте справжня *дитинка* — не я, а кволий, худенький хлопчик із блідим матовим лицем, що зріс під материнською опікою і назавше лишився її.

Я про тебе і твою *божевільну* матір, яка, незважаючи на вашу вдавану схожість (звичками, уподобаннями, обличчям), абсолютно інакша. А *божевілля* її — в хорошому розумінні, хоча не на користь. Свого часу вона наважилася на істинну непокору. Можливо, саме за це й була покарана — тим, заради кого ослухалася батьківських заборон, — чоловіком-п'яничкою, рядовим службовцем. Захищаючи матір, ти кидався на батька з ножом. Не знаю, чи бажав ти йому смерті, коли він залишив родину та прирік тебе на чорноробство замість навчання в університеті. Звісно ж, про це ти змовчав.

Поводжуся з тобою зголодніло й спрагло. Так трапляється, але не викажую. Мене пригнічує наша обопільна інтроверсія. Ти не виказуєш так само. І це добиває обох. Коли затихаєш на кілька хвилин у мені, затуляю повіки й припиняю чекати далі. Далі — це того, що буде, коли рушиш за межі ліжка, а я нерухомо застигну в очікуванні на прийдешне.

А поки що злегка поціляю губами у твоє ребро, одне з них, зауважуючи між іншим чергову родимку, якими обростає улюблене тіло. Так, зауважую і цілую з метою приховати вже очікувану хвилю загальмованого мислення й рухів.

Я ніжу колись давно побиті твої ноги, що й досі болять. То їх болі, доповнені безкінечним ходінням тебе-філоксери

(Каменча, Джурджулешті, Рені, Пересічина, Ішновець, Ялта, Сімеїз, Алупка, Алушта...), твоїми поїздками півднем країни без теплого одягу, кутанням уночі на рубці в брезенти (в підсумку й зароблений тяжкий ревматизм, хвороба серця), стають моєю журою.

Питаю, чи називав (називаєш, називатимеш) ти дитинкою свою дружину. Але твоя незворушність укотре зависає покарою над моєю дитячою допитливістю. І я покірливо вмовкаю: ти називав дитинкою свою дружину, виконуючи обрядовий танок довічно чемного чоловіка довкола освіченої владної (безкомпромісної) жінки — колишньої вихованки природознавчого факультету Бестужевських вищих жіночих курсів, утримуваної в дев'яносто третьому у Варшавській цитаделі за поширення нелегальної літератури, яка й досі у зв'язку з цим перебуває під наглядом поліції, — Віри Дейші.

Ти чекав від неї теплого прихистку й маленького Юрка, а потім іще когось, кого вона не хотіла, чекав. Напевно, це мало бути свято життя. Але що я можу про це знати?

Що я можу знати про те, чи справляла вона собі весільну сукню? Що я можу знати про те, чи тобі не стачало її поцілунків, до яких ти так звик? Що я можу знати про те, чи ти пестив її в думках?.. Утім, я знаю, що своєї самотності ти волів позбуватися. Тому була вона, чого вже, вона і досі є — як запах потовченої жовтневої груші й мара ледь отримуваного сімейного затишку.

Дружина чи не щоночі привиджувалася тобі. Ти чи не щоночі викликав у пам'яті її образ, пригадував голос, вираз очей, рухи. Ти чекав, будучи далеким і, здавалося, нереальним: день перший без Віри, третій день без Віри, день дев'ятий без моєї дитини... Поганий день.

Я переконую себе, що не знаю твого іншого життя. Не знаю твоїх колишніх ранків із дружиною, що мали для тебе стільки привабності. Проте все це сильніше за мої переконання — твій

кримський чоловічий голод і сум дев'яносто шостого року за склянкою татарської кави в Шумській кав'ярні я відчуваю на смак.

Ти засмаглий і втомлений.

Ти куриш цілими днями.

Ти ходиш найглухішими вуличками Алушти, дахами.

Ти заходиш до татарської школи.

Ти вбираєш запахи чужого життя.

Ти мандруєш дорогою, обтиканою мальованими стовпами. Піднімаєшся вище й вище: Урага, Бабуган ростуть на очах. Ширшає горизонт. Чорні міжгір'я ховаються поміж вершків гір. Ти лізеш угору. Голий вершок Чатир-Дага. Гора — суцільний камінь. Ти зупиняєш підводу й ідеш пішки. Зеленим бенгальським вогнем осяяне світло в лісі. Самий бук і бук. Перед тобою з'являється пірамідальна гора з білим скелистим вершком. Це — Наратли. Тобі заступає дорогу височенний хребет (Хамни-Бурун). А далі, на найвищому пункті, ти знову сідаєш на підводу й несамовито спускаєшся з гори. Нічого не можна роздивитися. Деревка скачуть. Довкола — стіни. Міжгір'я вужчає. Попід колесами чорний струмок — Савлих-Су. Провалля. Тобі стає страшно (немов під землею)...

Мені лише шістнадцять, і я бачу сни, що мені не належать: я не знаю такої місцевості.

Я вже живу тобою, хоча ще кілька років ми не знайомі.

Доходжу губами й до твоїх утомлених карними роками рук. (Здається, бачила тебе колись із відтятою правою рукою на вулицях свого міста. Однак це не міг бути ти — ти ніколи не був у моєму місті. А ще ти не міг бути в моєму житті до другого року.) Я б поцілувала і твоє хворе, але так люблене мною серце. Якби тільки мала змогу.

Ми не знайомі доти, доки не бачу тебе з дружиною в будинку Солонини, члена губернської земської управи, батька моєї знайомої. Я нетутешня. (Тутешньою зробить мене залежність від тебе.) Відтак почуваюся ніяково й ледь не рушаю з цього провінційного маскараду. Мене задовольняє домашня самота. Зрештою, мені більш стерпні материні розмови про побутові негаразди.

Те, що я не в захопленні від маскарадів — навіть таких, не костюмованих, а метонімічних, — тобі стане відомо. На початку четвертого року, зустрівши мене в коридорі службового приміщення, ти розповіси, що нещодавно був на маскарадї, мовляв, інколи таке тебе цікавить. Із неймовірною спостережливістю (зазначивши багатоманіття суконь, кумедні деталі, рухи, за допомогою яких вони оживали) ти опишеш кілька забавних костюмів, а за цим тихенько додаси на вушко, що хотів там зустріти мене. Я відповім, що жодного разу не відвідувала маскарадів, бо мене в них ніщо не приваблює. На це ти скажеш, що до тебе підійшла маска, яка видалася мною. Проте, уважно придивившись і почувши голос, ти зрозумієш свою помилку. Зрозумієш, і тобі стане незручно. Дивитимешся в очі незнайомки-не-мене, щоб повідомити мені пізніше, що мої очі найкрасивіші, що ти чекатимеш і чекатимеш саме моїх очей. (Розуміння цього до мене дійде пізніше.)

Знайома Зіна пропонує лишитися ще на трохи, аргументуючи це появою цікавих людей, із якими можна зазнайомитися з користю. Якусь мить іще вагаюся: а чи є в цьому така нагальна потреба? Врешті вирішую тут перебути ще деякий час. На щастя, це рішення було доречним. Усвідомлення цієї доречності прийде згодом — із першим твоїм безсоромно вимовленим *люблю*.

У яскраво освітленій кімнаті будинку Солонини ти і твоя дружина привертаєш мою увагу: рішуча й цікава вона, стрункий і елегантний ти. Вона — із ледь помітною посмішкою на тонкому обличчі. Ти — із обличчям благородного обрису, коротко підстриженою чорною борідкою. В обох інтелігентські манери.

Ти — чиї пальці наразі я неквапом цілую, вимолюючи дрібку взаємності, яку обережно даєш. Моя повільність зависає в напруженому від ледь чутого хрипоту повітрі — ти знаєш, що мені добре, і я не благодатиму більше жодного з благ.

Тобі представляють мене як майбутню співробітницю статбюро (що на вулиці Петербурзькій у садибі скасованого жіночого земського сирітського дому), де впродовж кількох років виконуєш обов'язки завідувача відділу сільськогосподарської поточної статистики. Утім, тобі нецікаво, байдуже. (На цю байдужість я зреагую при першій-ліпшій зустрічі на робочому місці: вітаючись, ти назвеш своє прізвище, а я пригадаю вечір у Солонин і затамую образу.) Ти не відповідаєш.

Я роблю висновок, що ти — просто статист.

Я ще не знаю, що ти (насправді) — письменник. Я ще не знаю, що ти написав «Цвіт яблуні». (Утім, я знатиму, що ти написав «Тіні...». Ти читатимеш мені про неможливе кохання, тепло й самотність у віковичній тиші. Говоритимеш про смертельний танець червоних масок. І збентежиш мене, коли зариваються сумно трембіти. А я ще довго повторюватиму просту й тривожну співанку: *«Ізгадай мні, мій миленький, два рази на днину, а я тебе ізгадаю сім раз на годину...»*)

Утім, можливо, ти не відповідаєш, бо в дійсності тобі завчасно шкода оцю маленьку, анітрохи не привабливу (те, якою спокусливою сприйматимеш ти мене, я пам'ятаю) пані, що потрапить, як і ти свого часу, в цей одноманітний колобіг життя статиста бюро (саме це я зрозумію доволі швидко), розбавленого хіба що місцевими чутками й подеколи привабливими жінками.

Про привабливих жінок, яких ти не міг уникати, мені стало відомо через плітки. Так я дізналася про твоє захоплення Вірою Божко. Проте — ані докору, мені достатньо відчувати те, що нині твої обійми — мої.

Урешті, жінка завше була для тебе особливим створінням, що виявляло твою надмірну чуттєвість і певну емоційну безпорадність. Навіть тоді, коли робила боляче. А боляче вона робила тобі не раз. Це й перша юнацька закоханість у старшу за тебе на п'ять років дівчину, яку прагнув привернути до себе знаннями, поклавши собі зробитися великою людиною. Це й почуття до польської панни, що поставилася до тебе з погордою, тим самим довівши до спроби накласти на себе руки у вісімнадцять років. Це й нереалізований шлюб із донькою сільського священника Марією Міхевич та нетривале зближення з її молодшою сестрою Таїсією. Марія, щоправда, не так виявила твої учнівські здібності в чуттєвості, як стала об'єктом для реалізації твого потенціалу як наставника: тобі вдалося переконати дівчину в тому, що їй необхідна самостійність, незалежність від батьківського сану та його старосвітських настанов. А те, що Марія не стала твоєю дружиною у вісімдесят сьомому році, ніби не бажаючи псувати життя молодому письменнику, який утримував свою родину, свідчило лише про її неспроможність бути тобі сестрою по-справжньому.

Ти надмір серйозний і спокійний, коли лежиш отак — із заплющеними очима. Веду вологим пальчиком по твоїй шиї, щоці, заплющені очі вкриваю цілунками й шаленію. Цей шал багнеться виказати, випроменити. Але я стримана. Я не та, що володіє, а та, що дає володіти. Тому внутрішній шал виявляється зовнішньою рівновагою і покорою. Якби мала змогу, то лишила б довічно тебе на розтерзання своїм шаленим маренням.

Відсторонено (я ближча до відлюдників) спостерігаю за тим, як (відсторонено, з увічливості) говориш із господарем бу-

динку: тебе не спокушають жвавi бесiди з незчисленними iншими. Пiдозрюю, що тебе не спокушає i сам господар (анi виглядом, анi iнтелектом), ти просто не маєш вибору. Невеличке мiстечко й негiдна праця не дають тобі шансiв на iнше.

Лише навеснi одинадцятого року ти отримаєш можливiсть позбутися цiєї мiстечкової залежностi й на повну проявити себе як професiйний лiтератор: тобі призначать довiчну пенсiю, а вiдтак позбавлять вiд рутинної служби й беззмiстовних навантажень.

(Цю новину довго умовчуватимеш. Твоє мовчання триватиме доти, доки остаточно не переконаєшся в реальностi подiї. Ми зустрiнемося на околицi мiста, в куточку найбільш вiддаленому, малолюдному — на старому кладовищi, на що вказує одна забута, давно заросла могила. Тут нiкого нiколи не зустрiчатимемо. Мiсцина затишна й тиха. Вигляд матимеш святковий. За виразом обличчя зрозумiю, що хочеш повiдомити якусь надзвичайно приємну новину. Але нi про що не питатиму перша.

Спочатку розповiдатимеш про свої лiтературнi задуми. Мене непокоїтиме одне: як зi своєю завантаженiстю в бюро встигати-меш їх реалiзувати. Проте мовчатиму, менi до вподоби твоя мрiйливiсть i певний запал. А далi якось мимоволi повiдомиш, що вiднини можеш присвятити себе лише роботi — Київське товариство допомоги українськiй лiтературi ухвалило призначити тобі двi тисячi рублiв щорiчного утримання. Я слухатиму зi здивуванням. Далi ж стеатралiзую образу: як можна було таїти весь цей час цю новину вiд мене. Ти, усмiхнувшись, скажеш, що мав такий собі план: для початку поцiлувати мене, а потiм усе розказати.

Тож поцiлуєш, розкажеш. I все якось по-дитячому, зворушливо.)

Утiм, це буде так нескоро i так нетривало.

Твоя розмова з Солониною до нудоти офiцiйна — розмова про збiрники, типографiї й ще якусь порожню нiсенiтницю. Перестаю чути голоси й бачу лишень твої глибокi темнi очi.

Очі, що кохатиму. Очі, що кохаю. Мої очі. (Часом зажурені й солоні. Їх я акуратно перетворюю на щасливі.)

Ти говориш ще якийсь час, проте недовго: у тебе режим, і мусиш вчасно лягати. Можливо, таке пояснення відгонить чимось анахоретичним. Але, зважаючи на маскарадний контингент у будинку Солонини, це цілком пристойне пояснення. Твоя дружина підтверджує версію про режим, і, вже не слухаючи вмовлянь господарів, вирушає до своєї господи.

Так, твоя дружина — справжній знавець усього, що стосується твоїх режимів і лікувань, твоє тіло їй відоме досконало — з кожною вадою, з усіма потребами. Вона знає, як саме ти маєш харчуватися і як саме ти мусиш жити. У шлюбі дружина виконує роль чи не твоєї матері, попри те, що твоя безпосередня мати перебуває поряд. Ця жінка працює зверх своїх сил — для тебе, дітей, твоєї матері та сестри. Вона вміло поєднує побутовий клопіт і працю твого відданого секретаря. Тому не дивує й те, що за відсутності тебе в липні восьмого року вона дозволила собі прочитати лист, який надійшов на твоє ім'я. Цей лист підтвердив зміст колись отриманого твоєю дружиною анонімного послання, де повідомлялося про наші стосунки. Тоді на її закиди щодо анонімки я відповіла надмір зухвало. А як я мала відповісти жінці, яка — дружина того чоловіка, якого я (безумно) люблю?

Мені залишається слухати маячню набіглої еліти, яку ти так (чомусь) не влаштовуєш. Я дивуюся ідіотичним твердженням цього нікчемного натовпу.

Хоча ми досі не знайомі, ти вже видаєшся *Моїм*.

Повертаючись неосвітленою вулицею до свого будинку, я думаю про те, чим ти такий особливий, що чернігівський люд аж навісніє. Ти — світла, нехай і не вельми охайна в знайомствах людина. Здається, саме такої не вистачало в моєму житті. Переконалися ж у твоїй винятковості я зможу вже незабаром.

Спочатку це буде твоя невинна людяність, за виявом якої спостерігатиму впродовж тривалого часу в статбюро, зокрема як долучена в перші кілька років служби до роботи твого відділу. Ти вмітимеш нікого не ображати й зосереджувати на собі людську симпатію й ласку.

Попри стриманість і певне відсторонення, до співробітників ти завше звертатимешся по-товариському, тиснучи руку, цікавлячись їхніми справами. Мене дивуватиме така делікатна поведінка середньостатистичного чиновника. Принаймні звикнути до цих цілком прийнятних речей у робочому колективі буде непросто. Я мала неприємний досвід ставлення до людини, яка працює, заробляючи приватними уроками або відбуваючи службу на книжковому складі Чернігівської губернської земської управи.

Я буду вражена твоєю надзвичайною чутливістю, що виражатиметься опікою над колегами з бюро. Якось сестрі однієї з твоїх співробітниць знадобиться допомога в переїзді за кордон внаслідок відбутого строку політичного ув'язнення, й ти особисто перейматимешся цією проблемою, залучаючи зв'язки своїх закордонних знайомих, аби залагодити її. На диво, справа вирішиться на користь жінки, якій візьмешся допомогти. Андрієвська, що ув'язнювалася неодноразово за переховування забороненої літератури, виїде до Праги, де сприятиме виданню твоїх творів чеською мовою.

І досі перед очима молода й спокуслива співробітниця Тамара. Під час однієї з перерв вона стоятиме біля зачиненого вікна і вслухатиметься в розмову компанії поряд. Раптом відчує себе зле, зміниться в лиці. Жодна людина не помітить її стану, крім тебе. Ти рушиш у бік Тамари з питанням, чому так зблідла. Питатимеш занепокоєно і схвильовано. Усадиш дівчину і швидко розчиниш вікно. Доки не покращає, будеш біля неї. Так, ти воістину світитимешся любов'ю до людей.

(А ще ти опікуватимешся й малознайомими тобі людьми. Приміром, майбутнім актором і журналістом, а поки що учнем драматичних класів музичної школи Лисенка Борисом Чернявським. Проситимеш владного київського мецената допомогти молодому таланту — щоб не пропав з голоду й міг учитися, поїхавши без копійки до давно вимареної Лисенкової школи. Здається, він не відмовить у допомозі.)

Ти не зможеш ображати людей, при цьому не підпускати-меш до себе тих, що тобі неприємні. Ні, я не думаю, що це можна пояснити флегматичністю. (Ти — вразливий і запально реагуєш на все те, що відбувається з людиною.) Твоя стриманість у стосунках із іншими найпевніше пояснюється, за деякими винятками, здатністю тримати себе в руках. Шкода, що ця здатність стане твоїм по-справжньому вразливим місцем — ти не вмітимеш випускати емоції назовні. (І я не лише про наші втаємничені стосунки, в яких шукатимеш психологічного комфорту й стимулу для почуттів.)

Я переживу на собі твоє піклування в лютому четвертого року. Переживу й не лишуся байдужою — з цього дня почнуться мої муки. Я відчуватиму, що віднині залежна.

Напівпритомна (хвора, застуджена) з'явлюся на роботу. Сидітиму в холодній порожній кімнаті, тремтітиму. Інші співробітники не прийдуть: такий мороз. Але не каратимусь, чого ж. Цього ранку простір одноповерхового будинку статбюро із шести